

dat we bang zijn voor uitsluiting. We oefenen ons daarom in nederigheid, want dat is een deugd. Maar die nederigheid kan omslaan in arrogantie, van: kijk eens hoe goed ik ben in nederigheid. In de oudheid had je de pi-

ge zijn nederigheid. Het is wel iets van die pilaarheilige. Uit angst voor arrogantie willen we allemaal gelijk zijn. Maar arrogantie in de beste zin is dat je pleit voor het recht op verschil. Je moet durven

Elisa Klapheck

God vraagt ons zelfbewust te zijn

Arrogantie is altijd slecht. Ik kan geen voorbeeld van positieve arrogantie bedenken. De kern van arrogantie is dat je de ander niet meer hoort. Je bent er niet meer in geïnteresseerd.

Er zijn veel vormen van arrogantie. Iedereen kent de arrogantie van de macht. Die is niet verrassend, je verwacht niet anders dan dat de macht arrogant kan worden. Maar je hebt ook de arrogantie van de machteloze, van de arme. Die krijgt minder aandacht maar is net zo goed gevaarlijk, met simpele redeneringen tegen rijkdom. Vooral in religies leeft vaak de gedachte dat de machteloze beter is dan de machtige. Maar dat is helemaal niet waar. De arme is ethisch niet beter dan de rijke.

Sektarisme en arrogantie gaan hand in hand. Sektarisme is de arrogantie van een groep. Ook een sekte luistert niet meer naar andere groepen, want arrogantie wil niet weten dat de ander bestaat.

Zelfbewust zijn is iets anders dan arrogantie en is wel goed. Iemand die zelfbewust is blijft in contact met de ander. Dat is het verschil met arrogantie. Het woord 'zelf' betekent dat je anders bent dan anderen. Als je zelfbewust bent dan besef je dat, je bent in staat om over jezelf te reflecteren, je bent daardoor sterk. God vraagt ons om zelfbewust te zijn. Als je zelfbewust bent dan weet je dat je deel uitmaakt van een groter geheel en dat je toch anders bent. In dat grote geheel zijn er veel keuzemogelijk-

Je hebt ook de arrogantie van de arme. Vooral in religies leeft de gedachte dat de machteloze beter is dan de machtige.

heden. Als je zelfbewust bent dan heb je ook de moed om tegen de meerderheid in te gaan.

Zelfbewust zijn is moeilijk. Arrogantie is een vluchtmogelijkheid, als het je niet lukt zelfbewust te zijn. Arrogantie betekent dat je denkt dat alleen jij zelfbewust bent en dat de ander niets betekent. Arrogantie is destructief, blind en gevaarlijk. Vooral vroeger waren religies arro-

Matthias Smalbrugge is predikant in Aerdenhout en hoogleraar kerk en cultuur aan de Vrije Universiteit in Amsterdam

gant omdat ze beweerden dat ze precies wisten hoe alles zat. Maar vandaag hebben religies de taak mensen te helpen zelfbewust te worden. Aan arrogantie hebben ook de oude machtsstructuren niets meer. De rooms-katholieke kerk, met zijn arrogante standpunten over homoseksualiteit, abortus en andere vragen die mensen bezighouden, ervaart dat, want de mensen lopen gewoon weg. Tot niet zo lang geleden was er een sfeer van dialoog en oecumenische openheid – tenminste in Duitsland, waar ik leef. Maar veel jonge priesters zijn vandaag arroganter dan oude, ze zijn minder geïnteresseerd in dialoog.

Ik weet niet of Alexander de Grote arrogant was toen hij op bezoek ging bij de arme filosoof Diogenes. Hij was tenslotte in hem geïnteresseerd. Volgens de Talmud was Alexander onder de indruk van de joodse geleerden en wilde hij van hen leren. De joodse traditie houdt hem ook in ere. Zo is ook de naam Alexander een joodse naam geworden.

Trots is iets anders dan arrogantie, tenminste als het niet star is, als het een gevoel is dat opkomt naar aanleiding van een concrete daad van je, maar dan ook weer geleidelijk afneemt. Als het een continu gevoel is, als je bijvoorbeeld er trots op bent dat je jood bent en je daardoor meer voelt dan de anderen, dan kan ook trots ontvallen in arrogantie.

Elisa Klapheck is rabbijn in Frankfurt

Paul van Tongeren - Leven is een kunst

Paul van Tongeren (1950) is ethicus en Nietzsche-kenner. Hij is hoogleraar aan de Radboud Universiteit Nijmegen en speler in het Filosofisch Elftal van Trouw. Voor wie zich wil verdiepen in de vraag wat levenskunst eigenlijk is, biedt Van Tongeren een genuanceerde en welhaast geestverruimende blik, schreef deze krant over 'Leven is een kunst'. Dit boek geeft geen pasklare antwoorden, maar kan de verwondering over het leven vergroten.

Willem Schinkel - De nieuwe democratie

Socioloog Willem Schinkel (1976) is verbonden aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. Hij wil de macht van de markt en massamedia beperken door een nieuwe Raad van State te laten fungeren als een kritische tegenmacht. Hij vindt, volgens een bespreking in Trouw, ook dat we te veel terugkijken naar ons verleden en wil de natie als een 'utopisch project' beschouwen.

Paul Verhaeghe - Identiteit

Wat is veranderd aan ons ik-gevoel, na dertig jaar neoliberalisme, vrije-marktdenken en privatisering? Welke invloed heeft de veranderende maatschappij op de gezondheid van

Bert Keizer - Waar blijft de mens?
Verpleeghuisarts en filosoof Bert Keizer (1947) schreef met 'Waar blijft de ziel' het essay van de Maand van de Filosofie van dit jaar. Het werd volgens deze krant een 'klein maar fijn bestsel'. Het boekje zet Keizer zich op met 'breindenkers' als Dick Swaab, de mens reduceren tot neocortex als ons hoofd.

Leon Heuts & Herman de Ridder - De filosofie twitteren
Leon Heuts (1969) is redacteur van Filosofie Magazine. Herman de Ridder (1963) is hoofddocent filosofie aan Tilburg University, gespecialiseerd in wetenschapsfilosofie. Zeven naar eigen zeggen de belangrijkste dachtgevoelens van filosofen van nu, in tweets, berichten en vlogs. Volgens deze krant een boekje dat niet alleen maar ook vermakelijk is, maar ook diepzinnig – in de reiskoffer of op het